

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, alta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Vayigaş Tercih ve Değişim

Bereşit 37'den 50'ye kadar olan seri, Tora'daki en uzun kesintisiz anlatımdır ve bu bölüm boyunca kahramanın kim olduğu konusunda şüpheye yer yoktur: Yosef. Hikâye onunla başlamakta ve onunla bitmektedir. Bu süreçte onu, babası tarafından sevilen – hatta şımartılan – bir çocuk; kardeşleri tarafından memnuniyetsizlikle karşılanan ergen bir rüyacı; Mısır'da önce bir köle, sonra bir mahpus; sonra da antik dünyanın en büyük imparatorluğunun en güçlü ikinci siması olarak görürüz. Her aşamada anlatım onun ve başkaları üzerindeki etkilerinin etrafında döner. Yosef Bereşit kitabının son üçte birine hâkimdir ve gölgesi diğer her şeyin üzerine uzanır. Kaderinde büyüklük olduğu neredeyse en baştan itibaren görülmektedir.

Ama işte, tarihin gelişimi o yönde olmamıştır. Aksine, vakti geldiğinde Yahudi halkı üzerinde izini bırakan, başka bir kardeş olmuştur. Aslına bakılırsa biz onun ismini taşımaktayız. Antlaşma ailesi birkaç farklı isimle bilinegelmiştir.

Bunlardan biri İvri'dir – İbrani. Bazılarına göre bu antik apiru sözcüğüyle bağlantılı olabilir. Anlamı, harici, yabancı, göçebe, bir yerden diğerine dolaşan biri şeklindedir. Avraam ve çocukları, başkaları tarafından bu isimle tanınıyordu. İkincisi, Yaakov'un, "Tanrı'yla ve insanlarla güreşip başarılı olduktan" sonra aldığı yeni isimden gelen Yisrael'dir.

Ancak antlaşma halkı, krallığın bölünmesinin ve Kuzey'deki krallığın Asurlular tarafından yıkılmasının ardından Yeudim, yani Yahudiler olarak bilinmeye başlamıştır, çünkü Güney'deki krallıkta baskın olan kabile Yeuda'ydı ve Babil sürgününü de onlar atlatmıştı. Dolayısıyla, kimliğini halka geçiren kişi Yosef değil, Yeuda – Yisrael'in en büyük kralı David'in atası olan Yeuda; soyundan Maşiah'ın geleceği Yeuda – olmuştur.

Neden Yosef değil de Yeuda? Bunun cevabı, şüphesiz, Vayigaş perasasının başındadır. İki kardeş yüzleşmekte ve

Yeuda, Binyamin'in serbest bırakılmasını talep etmektedir. Buna dair bir ipucu, birkaç perek geriye, Yosef'in hikâyesinin başına dayanır. Orada, Yosef'i köleliğe satmayı teklif eden kişinin Yeuda olduğunu görürüz:

Yeuda, kardeşlerine
“Kardeşimizi öldürüp kanını
örtünce elimize ne geçecek?”
dedi. “Gelin onu Yişmeelilere
satalım ve ona kendi elimizle
zarar vermeyelim. Ne de olsa o
kardeşimiz, kendi etimiz ve
kanımızdır”. Kardeşleri kabul
ettiler.

Bereşit 37:26-27

Bu canavarca bir vurdumduymazlık konuşmasıdır. Cinayetin ne kadar kötü bir şey olduğu konusunda tek kelime yoktur; yalnızca pragmatik bir hesap söz konusudur (“Elimize ne geçecek?”). Yeuda, Yosef'ten “kendi etimiz ve kanımız” diye bahsettiği anda onu bir köle olarak satmayı teklif etmektedir. Yeuda'da Reuven'in trajik asaletinden eser yoktur. Reuven – tüm kardeşleri içinde yalnız o – yaptıklarının yanlış olduğunu görmüş ve onu kurtarmak için bir girişimde bulunmuştur (ki bu girişim başarısız olmuştur). O noktada Yeuda, kendisinden büyük şeyler bekleyeceğimiz en son kişidir.

Ancak Yeuda – Tora'daki diğer herkesten çok – değişmiştir. Tüm bu yılların sonrasında gördüğümüz adam, o zamanlar olduğu kişi değildir. O aşamada Yeuda, kardeşinin köleliğe satıldığını görmeye hazırdı.

Şimdi ise, Binyamin'in köle olarak tutulduğunu görmektense, o kadere

şahsen katlanmaya hazırdır. Yosef'e söylediği gibi:

“Şimdi; lütfen bendeniz,
çocuğun yerine sizin köleniz
olarak kalsın; çocuk da
kardeşleriyle birlikte
[babasına] çıksın. Çünkü çocuk
yanımda değilken babama nasıl
çıkardım? Babamın çekeceği
sıkıntıyı görmeye
dayanamam!”

Bereşit 44:33-34

Bu tam yüz seksen derecelik bir karakter dönüşümüdür. Vurdumduymazlık, yerini ilgi ve endişeye bırakmıştır. Kardeşinin kaderine kayıtsızlık, şimdi kardeşi uğruna cesarete dönüşmüştür. Bir zamanlar Yosef'e çektiği eziyetin Binyamin'in başına gelmemesi için şimdi buna şahsen katlanmaya gönüllüdür. Bu noktada Yosef kimliğini açıklar. Nedenini biliyoruz. Yeuda, Yosef'in onun için dikkatle inşa etmiş olduğu sınavı geçmiştir. Yosef, Yeuda'nın değişip değişmediğini görmek istemiştir. Ve Yeuda değişmiştir. Bu, insanlık ruhunun tarihinde yüksek öneme sahip bir andır. Yeuda, en azından metnin basit anlamı doğrultusunda, Tora'daki ilk baal teşuva, yani ilk tövbekârdır. Acaba karakterindeki bu değişim nereden kaynaklanmıştır? Bunun için biraz geriye, perek 38'e, Tamar'ın hikâyesine dönmemiz gerekir.

Hatırlayacağımız üzer, Tamar, Yeuda'nın ilk oğluyla evlenmiş, onun ölümü sonrasında bu kez Yeuda'nın ikinci oğluyla evlenmişti. O da ölünce Tamar çocuksuz bir dul olarak

kalmıştı. Üçüncü oğlunun da ilk ikisinin kaderini paylaşabileceğinden endişelenen Yeuda, onu Tamar'la evlendirmek istememiş, böylece Tamar'ı, yeniden evlenip çocuk sahibi olamayacağı bir yalnızlığa terk etmişti. Tamar içine düştüğü durumun farkına vardığında bir fahişe kılığına girdi. Yeuda onunla birlikte oldu. Tamar hamile kaldı. Durumun farkında olmayan Yeuda, Tamar'ın yasak bir ilişkiye girmiş olduğu sonucuna vardı ve idam edilmesini emretti. Fahişe kılığına girdiği zaman Yeuda'nın mührünü, kuşağını ve esasını teminat olarak almış olan Tamar, bu noktada Yeuda'ya bir mesaj gönderdi: "Çocuğumun babası, bu eşyaların sahibi olan adamdır."

Yeuda artık tüm hikâyeyi anlamıştı. Hem Tamar'ı 'sürekli bir dulluk' şeklini alan dayanılmaz bir durumda bırakmıştı, hem de Tamar'ın çocuğunun babasıydı. Ama bunun ötesinde Yeuda, Tamar'ın, hakikati Yeuda'yı utandırmadan açığa vurmakta ne kadar olağanüstü bir ketumiyetle davrandığını da görmüştü. ("Kişi başka birini alenen utandırmaktansa kendisini yanan bir fırına atmalıdır" kuralı Tamar'ın bu davranışından türetilmiştir.)

Tamar hikâyenin kahramanıdır, ama bunun önemli bir sonucu olmuştur. Yeuda, kabahatli olduğunu kabul etmiştir. "O benden daha dürüst" der. Bu, Tora'da birinin kendi suçunu kabul ettiği ilk örnektir. Ayrıca Yeuda'nın yaşamında bir dönüm noktasıdır da. Kişinin kendi kabahatini tanıma, bundan pişmanlık duyma ve değişme – ki bunlar hep birlikte teşuva olarak bilinen

karmaşık olguyu oluşturur – kabiliyeti buradan doğmuştur. İşte, daha sonra Yeuda'nın, önceki davranışını tersine çevirerek bir zamanlar yaptığıının tam aksini yaptığı Vayigaş'taki büyük sahnenin kaynağı budur. Yeuda, İş Teşuva'dır – tövbekârlığın timsali olan adamdır.

Şimdi Yeuda'nın isminin önemini de anlıyoruz. Leodot fiili iki anlama gelir. Bir yandan "teşekkür etmek" anlamındadır. Lea dördüncü oğlu Yeuda'ya ismini verdiği zaman aklında bu anlam vardı: "Bu kez A-Şem'e teşekkür edeceğim." Ancak Leodot aynı zamanda kabul etmek, kabullenmek anlamına da gelir. Tanah'ta birçok kez karşımıza çıkan viduy, yani "itiraf" terimi – ki bu, o zamanlarda olduğu gibi şimdi de teşuva sürecinin bir parçasıdır ve Rambam'a göre teşuvanın esas ögesidir – bu kökten gelir. Yeuda, "günahını kabul etmiş olan kişi" demektir.

Artık teşuvanın temel aksiyomlarından birini de anlıyoruz:

Rabi Abau şöyle dedi:
Tövbekârların durduğu yerde kusursuz tsadikler bile duramaz.

Berahot 34b

Rabi Abau'nın kanıt olarak getirdiği metin Yeşayau'da yer alır:

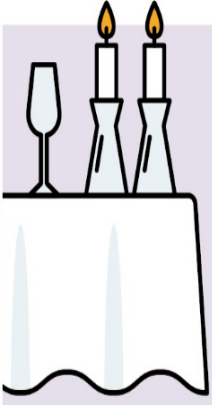
"Barış, barış – uzakta olana ve yakında olana..."

Yeşayau 57:19

Bu pasuk, "uzakta olan" kişiyi, "yakında olan"ın önüne yerleştirmiştir.

Ancak Talmud'un açıkça vurguladığı üzere Rabi Abau'nun bu pasuğu okuma şekli hiçbir şekilde tartışmasız değildir. Rabi Yohanan "uzakta olan" ifadesini, "Tanrı'dan uzakta olan" değil, "günahtan uzakta olan" şeklinde açıklar. Dolayısıyla gerçek kanıtın bu pasuktan ziyade Yeuda olduğu söylenebilir. Yeuda bir tövbekârdır; Tora'daki ilk tövbekâr. Yosef, gelenekte istikrarlı bir şekilde A-Tsadik, "dürüst olan" lakabıyla

bilinir. Yosef, mişne la-meleh, "kraldan sonraki ikinci adam" konumuna yükselmiştir. Ancak Yeuda, Yisrael'in krallar hanedanının atası haline gelmiştir. Tövbekâr Yeuda'nın durduğu yerde, kusursuz tsadik Yosef bile duramamıştır. Bir kişi kendi doğal karakteri sayesinde ne kadar büyük olursa olsun, gelişim ve değişime kabil kişi ondan da büyüktür. İşte, teşüvanın gücü budur ve hepsi Yeuda ile başlamıştır.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Sizce Yeuda'nın bu kadar dramatik bir değişime uğramasına ne sebep olmuştur?
2. Tanah'ta kayda değer dönüşümler geçirmiş başka simalar aklınıza geliyor mu? Onların değişimini mümkün kılan ne olmuştur?
3. Rabi Sacks'ın, değişen birinin baştan beri hep tsadik olagelmış birinden daha büyük olduğu şeklindeki görüşüne katılıyor musunuz?